

Rapport fra vurderingsutvalget for norsk skjønnlitteratur, lyrikk 2021

Fakta om påmeldinger og innkjøp/statistikk

Generelt 2021:

Automatisk ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
Parallellutgave	84	65	8
Kun p-bok	8	5	2
Nynorsk	25	18	3
Bokmål	67	52	7
Forfatter - kvinne	49	37	4
Forfatter - mann	43	33	6
Debutant	22	15	3
Titler vurdert av ekstralærer	9	6	3
Totalt	92	70	10

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Selektiv ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
Parallellutgave	13	1	9
Kun p-bok	14	1	11
Nynorsk	3	-	1
Bokmål	24	2	19
Forfatter - kvinne	14	1	10
Forfatter - mann	13	1	10
Debutant	13	-	11
Totalt**	27	2	20

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Påmeldings-/innkjøpstall siste 3 år:

Automatisk ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
2021	92	70	10
2020**	72	56	10
2019**	68	54	5

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

** Kategori 1

Selektiv ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
2021	27	2	20
2020**	28	6	21

2019**	21	7	12
--------	----	---	----

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

** Kategori 2

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2021 – Automatisk ordning:

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
AUDIATUR BOKHANDEL AS	5	4	1
CAPPELEN DAMM AS	12	9	1
COMMUNICATIO FORLAG AS	1	1	-
EFREM FORLAG AS	2	1	1
FANFARE AS	4	2	-
FLAMME FORLAG	6	5	1
FORLAGET OKTOBER AS	11	10	-
FORLAGSHUSET VEST AS	1	-	1
GIUTBOK.NO AS	1	-	1
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	25	19	1
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	7	6	-
H E BRAMNESS Hanne Elisabeth Bramness	1	1	-
JAN FREUCHEN	1	1	-
KOLON FORLAG	2	2	-
ORKANA FORLAG AS	1	-	1
SOLUM BOKVENNEN AS	2	2	-
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	6	5	1
TEKST FORLAG AS	1	-	-
TRANSFE:R FORLAG AS	1	-	1
URA FORLAG	1	1	-
VIGMOSTAD & BJØRKE AS AVD ST OLAVS GATE OSLO	1	1	-
Hvor mange forlag totalt	92	70	10

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2021 – Selektiv ordning:

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
ADELE JAUNN	2	-	1
ANTIPODE FILMS AS	1	1	-
DAVVI GIRJI AS	1	1	-
ENDRE A OSELAND	1	-	1

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
HEIA FOLK AS	1	-	1
HIMLE FORLAG	10	-	9
INKOGNITO PUBLISERING DA	4	-	4
NATUR & YOGA CHRISTIN ENG	2	-	1
SIRKEL FORLAG SA	1	-	1
STUEN BØKER OG BØRST AS	3	-	1
UNSTAD GÅRDSDRIFT HERMANN KNUTSEN	1	-	1
Hvor mange forlag totalt	27	2	20

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Om utvalget

Lyrikkutvalget har i 2021 bestått av følgende faste medlemmer: Espen Stueland, Rita Mundal, Morten Wintervold og Nora Simonhjell. Simonhjell har fungert som utvalgets leder. Ekstralesere er Hans Kristian Rustad og Hildegunn Dale, mens Thor Magnus Tangerås har vært vara for utvalget. Både Mundal og Simonhjell går nå ut av utvalget etter at begge har sittet i fire år. Wintervold slutter også.

I forbindelse med gjennomgangen av innkjøpsordningen for skjønnlitteratur ble retningslinjene endret, og suppleant-rollen ble gjort om til to ekstralesere. Alderssammensetningen i utvalget spenner fra 40 år til 51 år. Utvalgets medlemmer er bosatt fra Kristiansand, via Oslo og Lom til Tromsø. To av medlemmene er aktive poeter (og en tredje er tidligere), en er gjendikter, en bibliotekar, og to av de faste medlemmene er tilknyttet universitetssektoren. Den ene ekstraleseren er poet, mens den andre er knyttet til universitetssektoren. Vara og den ene ekstraleseren arbeider begge i Oslo, men bare en er bosatt der.

Utvalget har hatt sju møter med behandling av 2021-titler. Alle de faste utvalgsmedlemmene har lest alle bøkene som har vært til behandling. På grunn av de nasjonale retningslinjene for smittevern, var det bare mulig å avvikle to av utvalgets møter fysisk i Oslo. De andre fem møtene er avviklet digitalt over plattformen Zoom. Siden det digitale rommet har sine begrensinger, har utvalget på samme måte som i 2020 hatt flere og noe kortere møter enn tidligere. Utvalget vil understreke viktigheten av å legge til rette for fysiske møter. Dette er særlig viktig når et nytt utvalg skal etablere seg og starte et samarbeid. En kombinasjon mellom fysiske og digitale møter kan bli en god arbeidsform. En fordel med de digitale møtene er at ekstraleserne har vært med i diskusjonen av bøkene, og ikke som tidligere da de leverte skriftlige begrunnelser.

Kommunikasjonen mellom utvalget og administrasjonen går for det meste over e-post og Zoom. Vi har hatt god dialog, og godt samarbeid med våre kontaktpersoner.

Det er innhentet 22 konsulentuttalelser ved gjendikning av lyrikk.

Trender og tendenser i påmeldte og innkjøpte titler

Hovedinntrykket er fremdeles at norsk lyrikk er en rik og levende sjanger som stadig fornyer seg. Det er stor variasjon både i lyriske sjangre, skrivestiler, tematikker og formelle uttrykksformer.

Det er en del tendenser som går igjen fra år til år. Som de siste årene ser vi en tematisering av psykisk helse og uhelse. Kvaliteten på disse samlingene er sterkt varierende. Det samme gjelder de mange diktsamlingene som tematiserer livsfaseendringer. Særlig tydelig er tendensen med at en rekke eldre (og særlig mannlige) poeter skriver med bakgrunn i eget liv, og har et erindrende og gjerne noe nostalgisk perspektiv på lyrikken og den nærstående alderdommens utfordringer. Her er aldriings- og memoarperspektivet ofte også ispedd en tanke livsvisdom, eller også humor. Flere yngre kvinnelige poeter har en lignende tendens til å tematisere moderskap.

For noen år siden kunne vi spore en tydelig interesse for miljø, klimatrusselen og overordnede økokritiske perspektiver, men merkelig nok synes denne tematiske tendensen til å være noe dalende, men den er fremdeles tydelig til stede. Erindrings- og reisetematikken er tydelig hos flere.

Det er en tydelig tendens til prosaifisering av lyrikken. Dette kommer for eksempel til syne gjennom langdikt, og vi ser mange samlinger med gjennomgående narrativ. Et lite mindretall av poetene arbeider konseptuelt med formeksperimenter, og minimalistiske uttrykk, mens andre arbeider innenfor et klassisk formregister som f.eks. sonetten. Videre er noen poeter opptatt av det klanglige og musikalske ved den lyriske formen, og i noen tilfeller blir dette gjort med kritisk språksans og finstemt formbevissthet.

Innflytelsen fra Instagrampoesien kommer til uttrykk i flere samlinger. Det er merkbart at også de etablerte forlagene er interesserte i å utforske det potensialet som ligger i overgangene mellom de forskjellige medieplattformene. Den kjappe, korte og direkte tonen, øyeblikksbildene, og øyeblikkrefleksjonene som preger det digitale formatet, blir ofte for spinkelt når det festes på boksider. Hva dette gjør med forståelsen av det lyriske, konsentrerte språkarbeidet, og hvordan tendensen utvikler seg, blir interessant å følge videre.

Også dette året ser vi en økning av utgivelser fra små og nyetablerte forlag. En overvekt av utgivelsene har utgangspunkt i krevende livserfaringer og har et tydelig subjektivt preg. Flere har visuelle innslag som fotografier eller tegninger. Flere av bøkene er dessverre preget av dårlig redaksjonelt arbeid, og mangler gjerne et bevisst forhold til språk og form. I noen tilfeller har vi sett at poetene har stort potensiale, men at de ikke har fått tilstrekkelig motstand og konstruktive råd til at samlingene som helhet framstår med estetisk kvalitet.

Flere forlag har gitt ut parallellspråklige utgivelser hvor en poet med et annet morsmål enn norsk i samarbeid med norske poeter får utgitt diktene på originalspråk og i norsk språkdrakt. Dette er et viktig tilfang til den norske lyrikken, og vi ser disse utgivelsene som svært viktige i en multikulturell og sammensatt verden.

Utvalgets arbeid med gjendiktninger er både stimulerende, spennende og krevende. Vi ser en stor variasjon i de verkene og forfatterskapene som gjendiktes. Både klassiske verk, sentrale verk (eller utvalg) av store internasjonale poeter, samt mer ukjente og krevende lyriske sjangere fra språkområder de fleste ikke har kjennskap til, oversettes. Det oversettes flere verk av yngre skandinaviske poeter. Flere forlag har en tydelig satsning på gjendiktninger av samtidspoesi, eller også serier med oversettelser av klassikere. Gyldendals Kanon-serie har ikke bare bidratt med viktige gjendiktninger, men bøkene er i tillegg gjennomgående preget av høy kvalitet og er utstyrt med et godt kommentarverk i form av informative for- og etterord. I tillegg vil utvalget trekke fram Samlagets gjendiktningsserie med ny skandinavisk poesi som et spennende tilfang.

I andre gjendiktninger ser vi dessverre at forlagene har brukt for lite krefter på å kvalitetssikre det språklige arbeidet. Her har konsulentene vært til svært god hjelp. Dessverre har vi også sett noen tilfeller hvor kommentartekstene nesten overskygger selve originalverket.

Debatter og medieoppslag

Vurderingen av gjendiktningen av et kanonisert verk førte til en opphetet debatt i *Klassekampen*, sosiale medier og i noen litterære miljøer. En bokhandel startet endatil en sympati-aksjon for kjøp av gjendiktningen. At beslutningene skaper debatt, viser hvor viktig arbeidet til vurderingsutvalgene er.

Lyrikkutvalget kan ikke uttale seg i pressen om begrunnelsen for enkeltvedtak, men utvalgets leder uttalte seg kort i den forbindelse om lyrikkutvalgets generelle arbeidsrutiner og kriterium for vurderingen av bøkene.

Utvalgets tanker om ordningens rammer og innretning

Ang. arbeidet med gjendiktninger

For at utvalgets arbeid med de litterære gjendiktningene skal være godt, er vi helt avhengige av de språklige konsulentenes vurderingsrapporter. Dette er en viktig og høyst nødvendig støtte i utvalgets arbeid. Tidligere har disse uttalelsene vært av noe varierende kvalitet, men vi har det siste året sett en gradvis heving i kvaliteten på de språklige konsulentuttalelsene. Konsulentene er blitt flinkere til å gi konkrete eksempler på det som fungerer eller ikke, og dermed blir det enklere å ta stilling til gjendiktningenes helhetlige kvaliteter. I noen tilfeller påpeker konsulentenes vurdering klare feiloversettelser i forholdet mellom original og gjendikting, og påpeker hva disse feilene fører til i forståelsen av verkets helhet.

Konsulentuttalelsene er derfor vesentlige bidrag til at utvalget ikke kan overse problematiske sider ved et verk som ellers virker godt.

Ang. barnelyrikken

Som et resultat av gjennomgangen av de skjønnlitterære innkjøpsordningene, og de skjønnlitterære vurderingsutvalgenes arbeidsbeskrivelser, ble lyrikken for barn og unge overført til vurderingsutvalget for skjønnlitteratur for barn og unge. Dette var en beslutning som vurderingsutvalget for lyrikk argumenterte mot. Etter et år med denne ordningen vil vi gjenta argumentasjonen om at all norsk lyrikk bør behandles i ett og samme utvalg. Alle lesere har krav på tilgang til god lyrikk. Dette gjelder i særlig grad barn og unge. En for tydelig målgruppetenkning vil kunne føre til at lyrikken de møter først er av slettere kvalitet – og dermed vil dette kunne føre til at deres inngang til, og kjennskap til denne spesielle lyrikkformen blir for snever. Utvalget vil derfor igjen understreke at barn og ungdom fortjener å møte en rik, utfordrende poesi.

Ang. samisk lyrikk

Lyrikkutvalget mener det er viktig at tilgangen til samisk litteratur i norsk språkdrakt er et satsningsområde. Dog kan det innvendes at en prioritering av samisk litteratur ikke må gå foran de estetiske kvalitetene. En slik praksis vil være å gjøre den samiske litteraturen en bjørnetjeneste. Samiske parallellutgivelser på norsk og samisk forekommer. Disse gir mulighet for parallell-lesning. Dessuten bidrar de til en synliggjøring av det samiske språket for de som ikke behersker det. Slike utgivelser ser utvalget på som viktige, siden de viser de forskjellige språkernes egenart.

Ang. selektiv ordning

Dette har vært det første året hvor de nye retningslinjene for selektiv ordning med to påmeldingsfrister og to behandlingsrunder i året har blitt fulgt. I stedet for at bøkene fra de små og uetablerte forlagene har blitt behandlet fortløpende, har dette ført til en konsentrasjon av denne kategorien bøker. Når bøkene fra denne ordningen blir behandlet sammen, gjør dette også at et av hovedproblemene med dem blir ekstra synlig, nemlig den mangelfulle redaksjonelle behandlingen. Avslagsprosenten i denne kategorien har vært høy.

Ang. utvidelsen til to ekstrallesere

Revideringen av arbeidsrutinene for vurderingsutvalgene førte til at lyrikkutvalget ble supplert med to ekstrallesere (mot tidligere en). Det er en berikelse å få inn flere stemmer og synspunkt i diskusjonen av verk hvor vurderingen til utvalgsmedlemmene spriker (2-2). Ekstrallesere og vara har alle bidratt konstruktivt til diskusjonene. I alt har utvalget hentet inn ekstralleserne i vurderingen av ni bøker. Dog må det innvendes at utvidelsen til seks medlemmer også kan føre til likt stemmetall (3-3), og dermed kan gjøre det vanskeligere å fatte et endelig vedtak. I praktisk arbeid har disse diskusjonene vært konstruktive, og utvalget har alltid fått fattet beslutninger om bøkene.

I de tilfellene der det har vært nødvendig å hente inn ekstralesere, har disse deltatt digitalt under møtene. Dette skaper dynamikk i diskusjonen, og er langt å foretrekke framfor den tidligere praksisen hvor ekstraleseren leverte en skriftlig vurdering.

Annet

Den nye ordningen med seks påmeldingsrunder har på den ene siden ført til en jevnere strøm av bøker, men på den andre siden ser vi også at flere bøker blir utsatt fra pulje til pulje. Disse forskyvningene skaper til en viss grad noe mer utfordring i å følge med på hvilke bøker som er utkommet eller ikke.

Lyrikkutvalget spilte inn flere momenter til endringene i rutinebeskrivelsene for utvalgene.